

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Voetbal en sociale cohesie

Noort, W.J. van

Citation

Noort, W. J. van. (2006). Voetbal en sociale cohesie. *Bestuurskundige Berichten*, 21(2), 4-5.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3211461>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3211461>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Voetbal en sociale cohesie

door Wim van Noort

Voetbal is zonder twijfel in Europa en Zuid-Amerika één van de belangrijkste vormen van actieve en passieve vrijetijdsbesteding. Zeker ten tijde van de Europese en wereldkampioenschappen voor landenteams lopen de emoties hoog op. Toen de Nederlandse bondscoach Dick Advocaat bij één van de wedstrijden van het laatste Europese kampioenschap, tegen Tsjechië, tot een ongelukkige wissel besloot (Arjen Robben moest plaatsmaken voor Paul Bosvelt), brak er in Nederland een waar volksgerecht uit, waar zelfs premier Balkenende nog aan te pas moest komen om de gemoederen tot bedaren te brengen. Maar ook het amateurvoetbal is van grote betekenis voor de Nederlandse samenleving. De sportbond voor het voetbal, de KNVB, is nog steeds verreweg de grootste sportbond met meer dan een miljoen leden en het amateurvoetbal is één van de grootste sectoren in het vrijwilligerswerk.

Het is dan ook vreemd dat er in de sociale wetenschappen nauwelijks aandacht is voor sport in het algemeen en voetbal in het bijzonder. Gelukkig is er wel sinds 2002 in Den Bosch een centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek, het W.J.H. Mulierinstituut, zo genoemd naar de belangrijkste pionier van de Nederlandse sportbeoefening (www.mulierinstituut.nl). In dit stukje wil ik het belang van voetbal voor de samenleving en het openbaar bestuur illustreren aan de hand van één van de belangrijkste maatschappelijke vraagstukken, sociale cohesie.

Voetbal en sociale cohesie: het Oranje-gevoel en wij- en zij-gevoelens

Als het Nederlands elftal zich plaatst voor de Europese of wereldkampioenschappen voetbal, breekt er terstond Oranje-koorts uit. In vele straten wemelt het van de oranje vlaggetjes, oranje uitgedoste huizen en oranje geklede, vaak meer of minder aangeschoten supporters. Er waren al eerder uitbarstingen van Oranje-enthousiasme (onder andere bij de wereldkampioenschappen voetbal in 1934 in Italië en in 1974 in West-Duitsland), maar vanaf 1988 is het bij alle kampioenschappen voor landenteams raak. Het keerpunt was de halve finale van de Europese kampioenschappen in 1988 in Hamburg, toen Nederland aartsrivaal West-Duitsland versloeg en zich na afloop taferelen voerden die daarvoor alleen uit Zuid-Europa en Zuid-Amerika bekend waren: rondtoeterende automobilisten en spontane volksfeesten.

De Oranje aankleding zien we vooral in volksbuurten (in Leiden bijvoorbeeld in Noord en de Zeeheldenbuurt). Dit zijn dezelfde buurten waar de bewoners met koninginnedag nauwelijks vlaggen, terwijl in de dorpen en wijken waar men op 30 april massaal de vlag uithangt, nauwelijks wat te merken is van opwinding over het Nederlands elftal. Dus het Oranje-gevoel bij het voetbal

heeft vrijwel niets te maken met liefde voor het koningshuis. Het enthousiasme voor het Nederlands elftal draagt zorg voor een kortstondige en oppervlakkige bevordering van de sociale cohesie, maar de keerzijde ervan is uiteraard een grote rivaliteit met andere naties. Voor de Tweede Wereldoorlog was België de grote tegenstander (de 'rode duivels'; het stadion in Antwerpen waar België zijn interlands tegen Nederland speelde, had als bijnaam 'de hel van Deurne'), na de Tweede Wereldoorlog was dat de Bondsrepubliek Duitsland.

Als de sociale cohesie in een sociaal verband groot is, is de rivaliteit met andere sociale verbanden eveneens groot. Sterker nog: de leden van een sociaal verband ontlenen hun saamhorigheid en identiteit voor een groot deel aan die rivaliteit (wij- en zij-gevoelens). In het amateurvoetbal zien we dan ook vanouds grote spanningen tussen

clubs uit naburige dorpen (bijvoorbeeld het Katwijkse Quick Boys tegenover Rijnsburgse Boys) of uit verschillende delen van één dorp (bijvoorbeeld IJsselmeer-vogels versus Spakenburg). De laatste jaren treffen we die rivaliteit vooral

aan tussen supporters van betaald voetbal clubs, met als bekendste voorbeeld de zeer vijandige relatie tussen Feyenoord-supporters ('kakerlakken') en Ajax-supporters ('joden'). De spelers zelf hebben dit soort problemen niet; zo speelde Ronald Koeman bij Ajax, Feyenoord en PSV. Maar

supporters zijn hondstrouw aan hun club en sommigen brengen die clubliefde vooral tot uitdrukking in haat tegen de rivalen.

"Supporters zijn hondstrouw aan hun club en sommigen brengen die clubliefde vooral tot uitdrukking in haat tegen de rivalen."

De wissel kwam Advocaat uiteindelijk duur te staan

Voetbal en sociale cohesie: erosie van het vrijwilligerswerk

De sport in het algemeen en het voetbal in het bijzonder dragen ook bij tot sociale cohesie dankzij het grote aantal vrijwilligers. Jongeren leren met elkaarsamenspelen en blijven van de straat, vrijwilligers ontwikkelen allerlei vaardigheden die in de maatschappij van groot belang zijn, zoals besturen en bemiddelen.

"Jongeren leren met elkaar samenspelen en blijven van de straat, vrijwilligers ontwikkelen allerlei vaardigheden die in de maatschappij van groot belang zijn, zoals besturen en bemiddelen."

Die functie van het voetbal staat echter onder grote druk, door toename van vandalisme en wangedrag maar bovenal door het oprukkend consumentisme. De leden van voetbalclubs beschouwen zich in toenemende mate als consumenten die menen dat zij door de betaling van contributie aan hun verplichtingen voldaan hebben. Het kost clubs dan ook steeds meer moeite voldoende vrijwilligers te krijgen.

De problemen zijn het grootst in de steden in het westen des lands. Veel clubs slagen er nauwelijks in elftallen van junioren op de been te brengen. Door de toenemende etnische spanningen zijn de problemen hier extra groot. Bij de Leidse voetbalvereniging Roodenburg weigeren de allochtone spelers van het eerste en de autochtone voetballen van het tweede elftal met elkaar samen te spelen. Als de huidige ontwikkelingen zich doorzetten, zullen op den duur alleen de als 'netjes' bekend staande clubs zich kunnen handhaven, zoals ASC in Oegstgeest en de koninklijke HFC in Haarlem. In dorpen, waar de sociale cohesie veelal groter is, weten de clubs zich vooralsnog beter te handhaven.

Het voetbalbolwerk staat onder druk. Nu bekommert de regering zich om de sociale cohesie en zegt zij grote waarde toe te kennen aan de 'civil society', dus men zou verwachten dat het openbaar bestuur zich druk maakt om de problemen in het amateurvoetbal. Dat is echter nauwelijks het geval. Het overheidsbeleid inzake het amateurvoetbal komt neer op een combinatie van bestrijding van drankgebruik en roken in kantines, verplaatsing van sportvelden naar de rand van de stad (waardoor de binding van clubs aan bepaalde wijken verzwakt), stimulering van fusie van zwakke clubs (vanuit de misplaatste veronderstelling dat het samengaan van zwakke clubs één sterke club oplevert) en het, zonder veel resultaat, geld pompen in 'multi-etnische' clubs.

Nu is het probleem dat de opmars van het consumentisme nauwelijks tegen te houden is. Wel heeft de rijksoverheid de afgelopen vijftig jaar dit consumentisme gestimuleerd door de burger consequent aan te spreken en te behandelen als calculerende burger. In het dominante mensbeeld van

de regering (en in toenemende mate van lagere overheden) ziet men de burger als een consument en dan moet men natuurlijk ook niet verbaasd zijn als burgers zich zo gedragen. Ook de voortdurende benadrukking van het belang van betaalde arbeid en de druk op ouderen om langer door te werken, zetten het vrijwilligerswerk onder druk. Men kan zich echter afvragen of veel betaald werk (denk aan de vele 'communicatiedeskundigen' en andere praatjesmakers, de steeds talrijker managers en de grote aantallen 'consultants') wel zinvoller is dan wat vrijwilligers doen. Oud-politici zeggen vaak zich nog nuttig te willen maken voor de maatschappij. Vreemd genoeg kiezen ze dan bijna altijd voor commissariaten in het bedrijfsleven en zelden voor vrijwilligerswerk in bijvoorbeeld verpleeghuizen of sportverenigingen. Als (oud-)politici zo duidelijk uitstralen wat ze belangrijk vinden, namelijk geld, macht

en status, kan men burgers er moeilijk op aanspreken dat ze zo weinig vrijwilligerswerk doen.

Dr. W.J. van Noort is als universitair docent verbonden aan het departement Bestuurskunde.

Literatuurtips

- De *Rapportage Sport 2003* van het Sociaal en Cultureel Planbureau in samenwerking met het Mulier Instituut geeft een zeer uitvoerig overzicht van allerlei ontwikkelingen in en om de sport.

- Een in 2004 verschenen en zeer boeiend boek is gewijd aan de wereldkampioenschappen voetbal van 1974: *1974: wij waren de besten*, van de hand van Auke Kok.

- Zelf heb ik de problemen in het amateurvoetbal besproken in het artikel *Organisatieproblemen in het amateurvoetbal*, dat verschenen is in de *Sociologische Gids* van 2003.

- Ten slotte wil ik de aandacht vestigen op een in 2005 door een student bestuurskunde (Sjoerd Keukens) geschreven scriptie: *De vereniging onder druk*.

"In dorpen, waar de sociale cohesie veelal groter is, weten de clubs zich vooralsnog beter te handhaven."